Право інтелектуальної власності

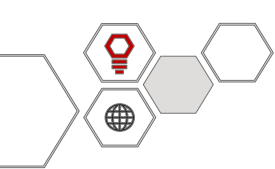
УДК 342.951:347.77

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19626464>**Контроль і нагляд у сфері інтелектуальної власності в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів****Ониськів Петро Петрович,**

аспірант ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», Україна,

<https://orcid.org/0009-0005-8552-8908>**Прийнято: 09.12.2025 | Опубліковано: 30.12.2025**

Анотація. У статті досліджено систему державного контролю та адміністративного нагляду у сфері інтелектуальної власності в Україні в умовах подвійної трансформації, зумовленої воєнним станом та євроінтеграційним процесом. Здійснено доктринальне розмежування категорій «контроль» і «нагляд» в українській адміністративно-правовій науці та їх зіставлення з європейською концепцією enforcement authorities і supervisory bodies відповідно до acquis ЄС. Проаналізовано суб'єктну архітектуру контрольно-наглядових повноважень (Національний орган інтелектуальної власності, Державна митна служба, Антимонопольний комітет України, правоохоронні органи, організації колективного управління) та виявлено системну фрагментацію, дублювання функцій і критичну інституційну прогалину у вигляді нефункціонального Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Досліджено вплив воєнного стану на контрольні механізми: мораторій на перевірки, зупинення строків адміністративних процедур, обмеження роботи Апеляційної палати, запровадження санкцій у

сфері інтелектуальної власності проти країни-агресора. Обґрунтовано, що воєнний стан не стільки спричинив деградацію контролю, скільки загострив довоєнні системні дефіцити. Проаналізовано стандарти ЄС щодо публічного enforcement інтелектуальної власності за Директивою 2004/48/ЄС, Регламентом (ЄС) 608/2013, Директивою (ЄС) 2019/790 та їх імплементацію в Україні як зобов'язання кандидатського статусу. На підставі порівняльного аналізу досвіду Хорватії, Грузії та Молдови запропоновано поетапну модель реформування контрольно-наглядової системи, яка на першому етапі зосереджується на митному enforcement, цифровізації реєстрів та судовій інституційній спроможності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, державний контроль, адміністративний нагляд, enforcement, воєнний стан, євроінтеграція, acquis ЄС, Директива 2004/48/ЄС, митний контроль, Національний орган інтелектуальної власності.

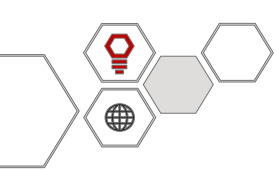
Control and supervision in the field of intellectual property under martial law and European integration processes

Petro Onyskiv,

Postgraduate student, "Lviv University of Business and Law", Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0005-8552-8908>

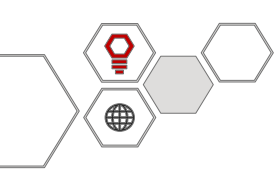
Abstract. The article examines the system of state control and administrative supervision in the field of intellectual property in Ukraine under the conditions of dual transformation caused by martial law and the European integration process. A doctrinal distinction between the categories of 'control' and 'supervision' in Ukrainian administrative law doctrine is made and compared with the European concept of enforcement authorities and supervisory bodies under the EU acquis. The

institutional architecture of control and supervisory powers is analyzed (the National Intellectual Property Authority, State Customs Service, Antimonopoly Committee of Ukraine, law enforcement agencies, collective management organizations), revealing systemic fragmentation, duplication of functions, and a critical institutional gap in the form of a non-functioning High Court on Intellectual Property. The impact of martial law on control mechanisms is examined: the moratorium on inspections, suspension of administrative procedure deadlines, restrictions on the Appeal Chamber's activities, and introduction of IP sanctions against the aggressor state. It is argued that martial law has not so much caused the degradation of control as it has exacerbated pre-war systemic deficits. EU standards for public IP enforcement under Directive 2004/48/EC, Regulation (EU) 608/2013, Directive (EU) 2019/790 and their implementation in Ukraine as candidate status obligations are analyzed. Based on a comparative analysis of the experience of Croatia, Georgia, and Moldova, a phased model for reforming the control and supervisory system is proposed, focusing at the first stage on customs enforcement, digitalization of registers, and judicial institutional capacity.

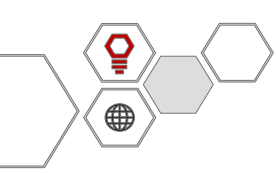
Key words: intellectual property, state control, administrative supervision, enforcement, martial law, European integration, EU acquis, Directive 2004/48/EC, customs control, National Intellectual Property Authority.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 року, створила безпрецедентний тиск на інституційну спроможність держави у всіх сферах публічного адміністрування, зокрема у сфері інтелектуальної власності. Одночасно здобуття Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі у червні 2022 року й початок процесу скринінгу *acquis* актуалізували необхідність прискореної адаптації контрольно-наглядових механізмів до європейських стандартів. Ця подвійна детермінанта (безпекова

та євроінтеграційна) вимагає від науки адміністративного права переосмислення існуючих моделей державного контролю та нагляду у сфері інтелектуальної власності, їх функціональності в умовах обмежених ресурсів та відповідності принципам ефективності, пропорційності й превентивності, закладеним у Директиві 2004/48/ЄС та Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Складність проблеми полягає передусім у тому, що традиційне для української доктрини розмежування контролю та нагляду не має прямого аналога в *acquis* ЄС, побудованому на функціональній концепції *enforcement*, а тому потребує доктринальної адаптації понятійного апарату. Додатковим ускладненням є суб'єктна структура контрольно-наглядових повноважень у сфері інтелектуальної власності, розпорошена між кількома органами (Національний орган інтелектуальної власності, Державна митна служба, Антимонопольний комітет України, Національна поліція, Бюро економічної безпеки), що породжує дублювання, прогалини та конфлікти компетенцій, загострені воєнним станом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження контролю та нагляду в адміністративному праві має тривалу традицію в українській доктрині. Фундаментальне розмежування цих категорій за критерієм обсягу перевірки (контроль охоплює законність і доцільність, нагляд обмежується законністю) запропонував В. М. Гаращук у монографії, присвяченій доктрині контролю та нагляду у сфері організаційно-управлінських відносин [1]. Подальший розвиток цієї проблематики забезпечила О. М. Правоторова, яка констатувала принципові розбіжності в доктрині щодо співвідношення контролю та нагляду як самостійних або ієрархічно пов'язаних категорій [2]. Адміністративно-правову природу нагляду як форми діяльності, що здійснюється поза відносинами службового підпорядкування, обґрунтували І. М. Ковальов та В. А. Євтушок на прикладі Національної поліції [3]. Проекцію загальних доктринальних побудов на сферу інтелектуальної власності

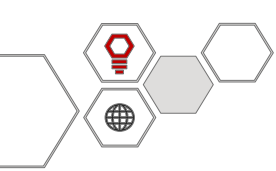

здійснив Д. Ю. Михальський, який розкрив сутність публічного контролю у цій сфері як самостійної адміністративно-правової категорії [4]; разом з О. П. Світличним він розвинув концепцію публічно-правової охорони прав інтелектуальної власності [5].

Спеціальне дослідження видів контролю у сфері реалізації права інтелектуальної власності та його адміністративно-правових особливостей провела Н. П. Капітаненко, визначивши поняттєві межі та функціональну специфіку такого контролю [6, 7]. Роль Антимонопольного комітету України у захисті інтелектуальної власності від недобросовісної конкуренції обґрунтувала Н. Борсук, продемонструвавши зв'язок між IP-enforcement та конкурентним правом [8].

На рівні європейської доктрини enforcement інтелектуальної власності концептуальну рамку трьох рівнозначних принципів (ефективність, пропорційність, превентивність) сформулював А. Ohly, довівши їх стан «практичної конкордації», що виключає однобічне домінування будь-якого з них [9]. Проблеми практичного застосування Директиви 2004/48/ЄС у правопорядках держав-членів проаналізувала К. Szczepanowska-Kozłowska на прикладі судової практики Суду ЄС щодо розрахунку збитків [10], а М. Kiškis на матеріалі литовських справ продемонстрував парадокс «піррової перемоги» правовласника, коли формально успішне enforcement виявляється стримувальним для самого позивача [11]. Взаємодію секторального регулювання авторського права за Директивою (ЄС) 2019/790 з горизонтальним Актом про цифрові послуги дослідили J. P. Quintais та S. F. Schwemer [12], а системний дефіцит координації між публічним і приватним enforcement у цифровому просторі ЄС виявила О. О. Cherednychenko [13].

У контексті впливу збройних конфліктів на інтелектуальну власність Р. К. Yu у комплексному дослідженні «War and IP» довів наявність структурних запобіжників і гнучкостей у міжнародному IP-режимі для воєнного часу,

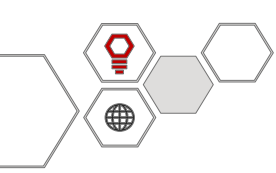

водночас констатувавши, що їх активація потребує інституційної спроможності [14]. Проблему секретних патентів в умовах збройного конфлікту порушили D. Matthews та Н. Ostapenko [15]. Парадоксальний каталізаторний ефект гармонізації з *acquis* ЄС на модернізацію українського авторського права в умовах опору агресії аргументувала L. Oprysk [16]. Системний аналіз взаємодії конкурентного та інтелектуально-правового регулювання в Україні з позицій європейського права здійснив Н. Richter у колективній монографії [17]. Порівняльний досвід *enforcement* інтелектуальної власності в країнах Східного партнерства розкрили Т. Taliashvili та І. Shamatava, засвідчивши переважно формальний характер реформ у Грузії [18].

Водночас невирішеною залишається проблема комплексної оцінки трансформації контрольно-наглядових механізмів у сфері інтелектуальної власності в умовах одночасного впливу воєнного стану та євроінтеграційних зобов'язань, а також питання пріоритезації реформ за умов обмежених інституційних ресурсів. Саме ця лакуна визначає наукову актуальність дослідження.

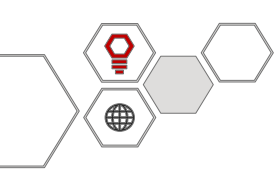
Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою статті є формулювання науково обґрунтованої моделі контрольно-наглядової діяльності у сфері інтелектуальної власності, яка одночасно забезпечує виконання зобов'язань кандидатського статусу та зберігає операційну спроможність в умовах воєнного стану. Для досягнення цієї мети послідовно вирішуються такі завдання: здійснити доктринальне розмежування контролю та нагляду у проєкції на сферу інтелектуальної власності; проаналізувати суб'єктну структуру контрольно-наглядових повноважень та виявити конфлікти компетенцій; дослідити трансформацію відповідних механізмів в умовах воєнного стану; оцінити стандарти ЄС та

результати скринінгу *acquis*; запропонувати поетапну модель реформ із урахуванням порівняльного досвіду країн-кандидатів.

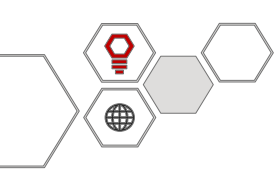
Виклад основного матеріалу. Українська адміністративно-правова доктрина традиційно розрізняє державний контроль як перевірку діяльності підконтрольного суб'єкта з правом втручання в його оперативну діяльність та адміністративний нагляд як спостереження за законністю діяльності об'єкта поза межами службового підпорядкування наглядового органу, без прямого управлінського впливу [1]. Демаркаційною ознакою, як обґрунтували І. М. Ковальов та В. А. Євтушок, є саме наявність або відсутність відносин підпорядкування між суб'єктом і об'єктом відповідної діяльності [3]. Водночас у доктрині зберігаються принципові розбіжності: частина вчених трактує контроль як родове поняття, що охоплює нагляд як спеціальну форму, тоді як інша група розглядає ці категорії як самостійні й незалежні [2]. Нормативний рівень лише поглиблює невизначеність: Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» фактично ототожнює обидві категорії, послуговуючись подвійним терміном «нагляд (контроль)» без чіткого змістовного розмежування. Якщо в більшості галузей адміністративного права ця понятійна невизначеність породжує переважно теоретичні ускладнення, то у сфері інтелектуальної власності вона набуває практичного виміру. Національний орган інтелектуальної власності одночасно здійснює реєстраційні функції (квазіадміністративна процедура), контрольні повноваження (перевірка відповідності заявок вимогам законодавства через експертизу) та наглядові функції (моніторинг дотримання умов правової охорони), що створює внутрішній конфлікт ролей. Н. П. Капітаненко характеризує контроль у сфері реалізації права інтелектуальної власності як систематичну й безперервну діяльність, що передбачає безперешкодний доступ до підконтрольних об'єктів, право надавати обов'язкові до виконання приписи та застосовувати заходи адміністративного примусу [7]. Таке

визначення, по суті, фіксує контрольну функцію як ієрархічну, тоді як значна частина повноважень Національного органу інтелектуальної власності (зокрема реєстрація та ведення реєстрів) є сервісними, а не владно-розпорядчими.

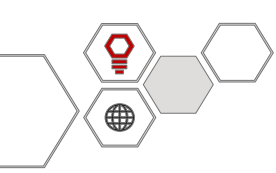
Європейська правова доктрина оперує принципово іншим понятійним апаратом. Замість бінарної пари «контроль — нагляд» *acquis* ЄС у сфері інтелектуальної власності будується на концепції *enforcement authorities* (органи примусового забезпечення дотримання прав) та *supervisory bodies* (наглядові органи), де розмежування здійснюється не за ієрархічним критерієм, а за функціональною спрямованістю. Директива 2004/48/ЄС покладає основне навантаження *enforcement* на судові органи, які діють за зверненням правовласників (приватний *enforcement*), тоді як публічний *enforcement* реалізується переважно через митні органи за Регламентом (ЄС) 608/2013 та кримінальне переслідування [19]. А. Ohly довів, що три принципи європейського *enforcement* (ефективність, пропорційність і превентивність) перебувають у стані «практичної конкордації», що виключає однобічне домінування будь-якого з них [9]. Ця концептуальна відмінність має методологічне значення: пряма проєкція української моделі «контроль vs нагляд» на європейську систему виявляється неможливою без доктринальної адаптації, яка враховує функціональну спрямованість відповідних інститутів, а не їх формально-догматичну класифікацію. Видається обґрунтованим припущення, що саме функціональний, а не формально-ієрархічний підхід має стати методологічною основою реформування контрольно-наглядової системи у сфері інтелектуальної власності.

Визначивши категоріальний апарат, доцільно перейти до аналізу суб'єктної структури контрольно-наглядових повноважень, яка визначає інституційну рамку застосування зазначених доктринальних категорій. Закон № 703-IX від 16 червня 2020 року створив дворівневу систему: на першому

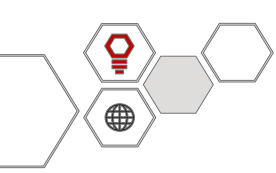
рівні Міністерство економіки як центральний орган виконавчої влади формує та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності й здійснює контроль за діяльністю Національного органу інтелектуальної власності; на другому рівні Національний орган інтелектуальної власності (з листопада 2022 року цю функцію виконує Державна організація «Українське національне відомство інтелектуальної власності та інновацій», далі — УКРНОІВІ) здійснює делеговані публічно-владні функції: прийом заявок, експертизу, реєстрацію, видачу охоронних документів, ведення реєстрів, роботу Апеляційної палати та атестацію патентних повірених [20]. Ця дворівнева конструкція, покликана розмежувати політичні та операційні функції, на практиці породжує питання про межу між наглядовими повноваженнями Міністерства та операційною автономією УКРНОІВІ, особливо у питаннях кадрових призначень і розпорядження коштами від зборів.

Державна митна служба реалізує функції прикордонного контролю, підтримуючи Митний реєстр об'єктів інтелектуальної власності, кількість записів у якому зросла з 830 у 2022 році до 1 055 у жовтні 2024 року [21]. Поправки до Митного кодексу, що набули чинності 14 листопада 2019 року, суттєво наблизили процедури до стандартів Регламенту (ЄС) 608/2013: запроваджено спрощену процедуру знищення контрафактних товарів за мовчазною згодою, процедуру знищення дрібних партій, розширено визначення контрафактних товарів [22]. Антимонопольний комітет України контролює дотримання законодавства про захист від недобросовісної конкуренції у частині, що стосується прав інтелектуальної власності. Як засвідчила Н. Борсук, незаконне використання об'єктів інтелектуальної власності типово пов'язане з діями, що спричиняють змішування стосовно товарів конкурентів, і кваліфікується як недобросовісна конкуренція за статтею 4 Закону про захист від недобросовісної конкуренції [8]. Утім

статистика засвідчує стрімке кількісне скорочення: у 2023 році Антимонопольний комітет ухвалив лише 5 рішень за зазначеною статтею, а у 2024 — лише 2 [23]. Це дає підстави стверджувати, що адміністративний enforcement інтелектуальної власності через механізми конкурентного права фактично маргіналізувався.

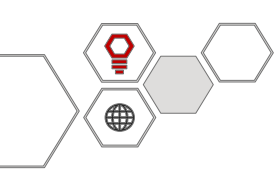
Правоохоронний складник представлений Національною поліцією та Бюро економічної безпеки. За даними аналітичного звіту УКРНОІВІ за 2024 рік, Бюро економічної безпеки зареєструвало 79 кримінальних правопорушень за статтею 229 Кримінального кодексу (незаконне використання торговельної марки) порівняно з лише 5 у 2022 році, повідомило про підозру 53 особам, направило до суду 29 проваджень стосовно 45 осіб; Національна поліція зафіксувала 37 проваджень за статтею 229, 33 — за статтею 176 (порушення авторських прав) і 6 — за статтею 177 [23]. Критичним системним обмеженням залишається неможливість порушення кримінальних проваджень *ex officio*: справи про порушення прав на торговельні марки належать до категорії приватного обвинувачення й потребують заяви правовласника. Нагляд за організаціями колективного управління здійснює Міністерство економіки через аналіз документів, позапланові перевірки та застосування санкцій (попереджень). Європейська комісія у Звіті про Україну за 2025 рік констатувала, що призупинення процедур акредитації організацій колективного управління в умовах воєнного стану негативно впливає на збирання та розподіл роялті [24]. Показово, що ця проблема є хронічною: ще у 2013 році Україна отримала статус Priority Foreign Country за оцінкою Торгового представника США саме через непрозорість адміністрування організацій колективного управління [25]. Загалом суб'єктна структура демонструє значну фрагментацію, функціональне дублювання (зокрема між Бюро економічної безпеки та Національною поліцією у частині статті 229 Кримінального кодексу) та критичну інституційну прогалину:

нефункціональність Вищого суду з питань інтелектуальної власності, конкурс на посади суддів якого досі не завершено [24].

Описана інституційна архітектура становить організаційну рамку, проте її реальна спроможність зазнала суттєвих деформацій під тиском воєнного стану. Правовий режим воєнного стану, запроваджений Указом Президента України від 24 лютого 2022 року, кардинально трансформував операційне середовище контрольно-наглядової діяльності. Закон № 2174-IX від 1 квітня 2022 року зупинив усі строки, пов'язані з набуттям та охороною прав інтелектуальної власності, ретроактивно з 24 лютого 2022 року, а права, строк дії яких спливав під час воєнного стану, визнавалися чинними до його припинення [26]. Ця норма, покликана захистити інтереси правовласників, породила суттєву правову невизначеність: окремі суди тлумачили її як підставу для продовження строку дії патентних прав понад статутні межі, що не відповідало меті законодавця. Лише Закон № 4362-IX від 16 квітня 2025 року скасував цей режим, встановивши 75-денний строк для завершення всіх призупинених дій [27]. Тривалість призупинення (понад три роки) засвідчує, наскільки складно повернути адміністративну систему до нормального функціонування після тривалої «заморозки» процедур.

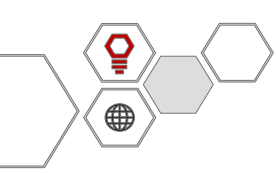
Загальний мораторій на перевірки бізнесу, запроваджений на початку воєнного стану, обмежив спроможність державних інспекторів з питань інтелектуальної власності здійснювати планові та позапланові перевірки суб'єктів господарювання. Апеляційна палата Національного органу інтелектуальної власності призупинила розгляд справ 4 березня 2022 року, Антимонопольний комітет — 7 березня 2022 року [28]. Апеляційна палата відновила роботу лише у вересні 2024 року: за цей період проведено 94 засідання та ухвалено 21 рішення [23]. Окремим інструментом державного контролю в умовах безпекової необхідності є примусове ліцензування (compulsory licensing). Стаття 31 Угоди ТРІПС та Дохійська декларація 2001

року підтверджують право держав визначати підстави для видачі примусових ліцензій і самостійно кваліфікувати ситуацію як «національну надзвичайну ситуацію», що дозволяє обійти вимогу попередніх переговорів із правовласником [7]. Р. К. Yu у комплексному дослідженні доводить, що міжнародний режим інтелектуальної власності вже містить структурні запобіжники й гнучкості для воєнного часу, проте їх активація потребує тієї інституційної спроможності, якої Україна частково позбавлена через руйнування інфраструктури [14].

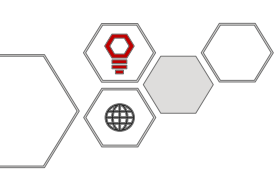
Принципово новим елементом контрольного-наглядового ландшафту стали санкції у сфері інтелектуальної власності щодо країни-агресора. Рішенням Ради національної безпеки і оборони від 20 листопада 2023 року заборонено передачу прав інтелектуальної власності резидентам Росії та Білорусі, подання ними нових заявок на набуття прав, реєстрацію організацій колективного управління, заснованих їхніми резидентами; санкції запроваджено на 50 років [29]. Ці заходи стали відповіддю на Декрет Уряду Росії № 299 від 6 березня 2022 року, який встановив нульову компенсацію за використання об'єктів інтелектуальної власності правовласників із «недружніх» країн, фактично легалізувавши піратство [29]. D. Matthews та H. Ostapenko порушили додаткову проблему: секретні патенти, довгострокові наслідки засекречування яких потребують переоцінки після деескалації [15]. Цей новий санкційний вимір enforcement є унікальним для світової практики і заслуговує на окреме доктринальне осмислення, оскільки він фактично запроваджує елементи публічного контролю над транскордонним обігом прав інтелектуальної власності.

Відповідь на питання, чи є воєнний стан причиною деградації контролю, чи він лише загострив системні проблеми, потребує диференційованого підходу. Мораторій на перевірки, призупинення роботи Апеляційної палати та інституційний перехід від Укрпатенту до УКРНОІВІ створили об'єктивні

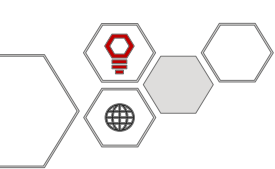
перешкоди для контрольної діяльності. Водночас проблеми непрозорості організацій колективного управління, поширення контрафакту та неефективність онлайн-enforcement існували задовго до 2022 року [25]. Видається обґрунтованим висновок, що воєнний стан виконав функцію «стрес-тесту» для контрольної-наглядової системи: він не створив нових системних дефектів, а виявив уразливості, замасковані мирним часом. Примітно, що система продемонструвала помітну резилентність: ІР-судочинство повернулося до довоєнних показників у 2023–2024 роках, а законодавча активність навіть прискорилося — прийнято новий Закон про авторське право № 2811-IX від 1 грудня 2022 року [20]. Ця спостережена резилентність дає підстави для обережного оптимізму щодо спроможності системи адаптуватися до євроінтеграційних вимог навіть в умовах триваючого конфлікту.

Саме євроінтеграційні зобов'язання виступають головним каталізатором реформування контрольної-наглядової системи, тому логіка дослідження вимагає системного аналізу стандартів ЄС як нормативної рамки цього процесу. Зобов'язання України щодо enforcement інтелектуальної власності визначаються насамперед Главою 9 Розділу IV Угоди про асоціацію, Підрозділ 3 якої (статті 230–252) відтворює ключові вимоги Директиви 2004/48/ЄС: стаття 230 вимагає забезпечення заходів, процедур і засобів правового захисту, що є «ефективними, пропорційними та стримувальними» [30]. Підрозділ 3 про прикордонні заходи (статті 250–252) узгоджується з рамкою Регламенту (ЄС) 608/2013, який встановлює детальні процедури подання заяв правовласниками, призупинення випуску підозрілих товарів, спрощеного знищення та обміну інформацією [31]. Тут доречно зауважити, що навіть у «старих» державах-членах виникають труднощі з однозначним застосуванням цих стандартів: К. Szczepanowska-Kozłowska засвідчує невирішені проблеми розрахунку збитків за статтями 13 і 14 Директиви 2004/48/ЄС у практиці Суду

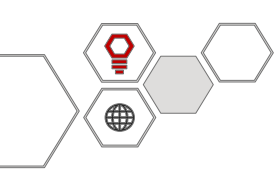
ЄС [10], а М. Kiškis на прикладі Литви демонструє парадокс, коли формально успішне enforcement виявляється настільки витратним і тривалим, що стримувальний ефект спрямований не проти порушника, а проти самого правовласника [11]. Для України, де інституційна спроможність додатково обмежена воєнним станом, ці проблеми набувають подвійної гостроти.

Директива (ЄС) 2019/790 про авторське право на єдиному цифровому ринку, зокрема стаття 17, формує нову парадигму наглядового регулювання онлайн-платформ. За аналізом J. P. Quintais та S. F. Schwemer, ця стаття є *lex specialis* стосовно Акта про цифрові послуги і створює гібридну модель: приватне впорядкування (платформи впроваджують фільтри) під публічним наглядом (керівні настанови Комісії, діалоги стейкхолдерів, національні наглядові механізми) [12]. О. О. Cherednychenko виявляє системний дефіцит у самій конструкції: приватне право цифрового простору ЄС використовує як публічний, так і приватний enforcement, проте бракує достатньої міжгалузевої координації між ними [13]. Для України ця проблематика є перспективною, оскільки імплементація Директиви 2019/790 становитиме одне з ключових завдань другого етапу реформ. Скринінг *acquis* для України у частині інтелектуальної власності проводиться в рамках Глави 7 «Право інтелектуальної власності» Кластера 2 «Внутрішній ринок»; двосторонні скринінгові зустрічі відбулися 10–11 грудня 2024 року в Брюсселі, а у лютому 2026 року проведено інформаційну сесію щодо закриваючих показників для Кластера 2 [32]. Європейська комісія у Звіті за 2024 рік оцінила рівень підготовки України у сфері інтелектуальної власності як «певний рівень підготовки» і зафіксувала «обмежений прогрес», вказавши на необхідність продовження гармонізації законодавства, покращення функціонування організацій колективного управління, посилення enforcement та забезпечення функціонування Суду з питань інтелектуальної власності [33]. Л. Oprysk аргументує, що гармонізація з *acquis* ЄС в умовах опору агресії парадоксально

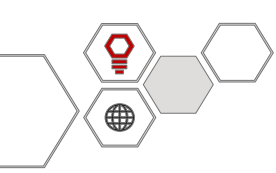
стала каталізатором модернізації авторського права, оскільки спонукала до прийняття законодавства, блокованого роками [16]. Інституційну підтримку цього процесу забезпечує програма EU4IP (бюджет 4 млн євро, 2024–2028, імплементація EUIPO), що охоплює Україну, Молдову та Грузію [34]; Всесвітня організація інтелектуальної власності за рішеннями Генеральної Асамблеї 2022–2024 років надає технічну допомогу інноваційному сектору, а діагностичний звіт 2025 року оцінює потребу у відновленні дослідницької інфраструктури у 1,26 млрд доларів США [35].

Аналіз стандартів ЄС та результатів скринінгу *acquis* дає змогу перейти до формулювання оптимальної моделі реформування контрольно-наглядової системи з урахуванням обмежень воєнного стану та порівняльного досвіду країн-кандидатів. Хорватія витратила приблизно десять років на повну гармонізацію ІР-системи (від подання заявки на членство до вступу у 2013 році), причому *enforcement* залишався проблемним напрямком до останніх етапів переговорів [36]. Грузія, попри формальне впровадження *enforcement*-механізмів після набуття чинності Угодою про асоціацію у 2016 році, зіткнулася з тим, що Т. Taliashvili та І. Shamatava кваліфікують як переважно формальний характер реформ: законодавчі зміни не забезпечили практичного ефекту через відсутність спеціалізованої судової системи та досвіду *enforcement* [18]. Молдова, яка отримала кандидатський статус одночасно з Україною, стикається зі схожими викликами (значний обсяг контрафакту, недостатня кадрова спроможність, Придністров'я як зона з обмеженим контролем), але при цьому випереджає Україну в приєднанні до Європейської патентної конвенції [37]. Ці три досвіди підтверджують спільну закономірність: формальна законодавча гармонізація без інституційної спроможності є недостатньою, а *enforcement* залишається найвразливішим сегментом будь-якої реформи.

На підставі проведеного аналізу видається обґрунтованою поетапна модель реформування контрольно-наглядової системи. Перший етап (невідкладні реформи, 2025–2027) має охоплювати три пріоритетних напрямки, обрані за критерієм максимального впливу на оцінку Європейської комісії за мінімальних ресурсних витрат. Насамперед, митний enforcement потребує першочергової уваги як єдиний сегмент публічного enforcement, що безпосередньо впливає на оцінку ЄС (Україну ідентифіковано як транзитну країну для контрафакту [24]) і може бути посилений за порівняно низьких витрат: розширення ex officio повноважень митних органів, інтеграція з системою COPIS, нарощування кількості записів у Митному реєстрі. Далі, цифровізація реєстрів і процедур є критичною як для операційної спроможності в умовах війни, так і для інтеграції з інструментами EUIPN; інтеграцію з TMView вже реалізовано, наступним кроком має стати повний перехід на електронний документообіг у всіх адміністративних процедурах. Нарешті, відновлення повноцінного функціонування Апеляційної палати та прискорення конкурсу на посади суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності становить інституційну передумову для closing benchmarks Глави 7.

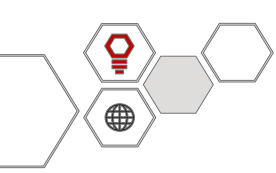
Другий етап (системні реформи після деескалації) має передбачати повне відновлення інспекційної діяльності державних інспекторів з питань інтелектуальної власності із запровадженням ризик-орієнтованого підходу; завершення реформи організацій колективного управління з прозорими механізмами акредитації та звітності; розмежування функцій Бюро економічної безпеки та Національної поліції у сфері IP-enforcement задля усунення дублювання; імплементацію стандартів Директиви (ЄС) 2019/790 щодо наглядового регулювання онлайн-платформ. Саме на цьому етапі доцільно максимально використати інструменти технічної допомоги ЄС (Twinning та TAIEХ для передачі інституційного досвіду, EU4IP для enforcement-спроможності), а також координацію з EUIPO та Всесвітньою

організацією інтелектуальної власності для інтеграції у глобальні системи [34, 35]. Авторська позиція зводиться до того, що оптимальна модель контрольно-наглядової діяльності у сфері інтелектуальної власності для України має ґрунтуватися на функціональній диференціації замість формально-догматичного розмежування контролю та нагляду. Це передбачає побудову системи навколо функціональних цілей (реєстрація, прикордонний контроль, судовий enforcement, наглядове регулювання платформ) із чітким закріпленням lead agency для кожної функції та запровадженням механізмів горизонтальної координації. Саме такий підхід дозволить уникнути формальної імітації європейських стандартів, характерної для досвіду Грузії, і забезпечити реальну інституційну спроможність контрольно-наглядової системи.

Висновки. Контрольно-наглядова система у сфері інтелектуальної власності в Україні перебуває у стані подвійної трансформації, зумовленої безпековими обмеженнями воєнного стану та нормативним тиском євроінтеграційного процесу. Доктринальне розмежування контролю та нагляду, сформоване українською адміністративно-правовою наукою, виявляється недостатнім для адекватного опису європейської моделі enforcement, побудованої на функціональних, а не формально-ієрархічних засадах. Суб'єктна структура відповідних повноважень демонструє фрагментацію, дублювання та критичну інституційну прогалину у вигляді нефункціонального Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Адміністративний enforcement через механізми конкурентного права фактично маргіналізувався, а правоохоронний складник залишається обмеженим процесуальною вимогою приватного обвинувачення.

Воєнний стан виконав функцію «стрес-тесту» для контрольно-наглядової системи: він не створив нових системних дефектів, а виявив уразливості, замасковані мирним часом, — від непрозорості колективного

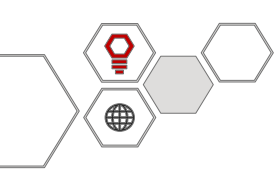

управління до неефективності онлайн-enforcement. Водночас війна стала каталізатором окремих реформ: створення УкрНОІВІ, прийняття нового Закону про авторське право, запровадження безпрецедентного санкційного режиму у сфері інтелектуальної власності. Порівняльний досвід Хорватії, Грузії та Молдови підтверджує спільну закономірність: формальна законодавча гармонізація без інституційної спроможності не забезпечує ефективного enforcement.

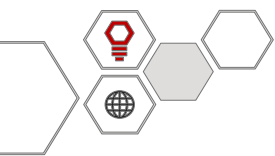
Запропонована поетапна модель реформ, побудована на принципі функціональної диференціації, на першому етапі зосереджується на трьох критичних для кандидатського статусу напрямках (митний enforcement, цифровізація, судова інституційна спроможність), а системні реформи наглядових механізмів відкладає до деескалації. Такий підхід дозволяє забезпечити безперервність виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію за умов обмежених ресурсів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом результатів скринінгу asqis після закриття Глави 7 та оцінкою ефективності запропонованих реформ на етапі їх практичної імплементації.

Список використаних джерел

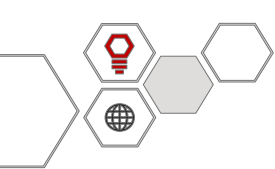
1. Гаращук В. М. Доктрина контролю та нагляду у сфері організаційно-управлінських відносин : монографія. Харків : Право, 2013. 192 с.
2. Правоторова О. М. Контроль і нагляд у публічному управлінні та їх особливості. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 2. URL: <http://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/605>
3. Ковальов І. М., Євтушок В. А. Адміністративний нагляд Національної поліції України. *Право і безпека*. 2021. № 2(81). URL: <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/download/473/367/>

4. Михальський Д. Ю. Сутність публічного контролю у сфері інтелектуальної власності. *Наукові записки. Серія: Право*. 2025. Вип. 19. С. 281–285. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2025-19-281-285>
5. Світличний О. П., Михальський Д. Ю. Публічно-правова охорона прав інтелектуальної власності в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 1. С. 524–528.
6. Капітаненко Н. П. Контроль у сфері реалізації права інтелектуальної власності: поняття та види. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. Т. 2. С. 45–48. URL: http://lsej.org.ua/3-2_2020/13.pdf
7. Капітаненко Н. П. Особливості контролю у сфері реалізації права інтелектуальної власності. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.22>
8. Борсук Н. Захист інтелектуальної власності від недобросовісної конкуренції органами Антимонопольного комітету України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. Вип. 68. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.68.14>
9. Ohly A. Three Principles of European IP Enforcement Law: Effectiveness, Proportionality, Dissuasiveness. *Technology and Competition: Contributions in Honour of Hanns Ullrich* / ed. J. Drexel et al. Larcier, 2009. P. 265 ff. URL: <https://www.researchgate.net/publication/228173422>
10. Szczepanowska-Kozłowska K. Damages and Legal Costs under the Enforcement Directive in the Light of Rulings of the European Court of Justice. *ERA Forum*. 2023. Vol. 23. P. 567–581. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12027-023-00742-z>
11. Kiškis M. Dissuasive Outcomes for Rightholders: Examining Recent Lithuanian Copyright Law Cases under Directive 2004/48/EC. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. 2023. Vol. 18. Iss. 6. P. 462–472. DOI: <https://doi.org/10.1093/jiplp/jpad046>

12. Quintais J. P., Schwemer S. F. The Interplay between the Digital Services Act and Sector Regulation: How Special Is Copyright? *European Journal of Risk Regulation*. 2022. Vol. 13. Iss. 2. DOI: <https://doi.org/10.1017/err.2022.1>
13. Cherednychenko O. O. The Public and Private Enforcement of EU Digital Space Private Law. *European Review of Private Law*. 2025. Vol. 33. No. 5–6. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5942496
14. Yu P. K. War and IP. *Brigham Young University Law Review*. 2024. Vol. 49. P. 823–894. URL: <https://ssrn.com/abstract=4559450>
15. Matthews D., Ostapenko H. The War in Ukraine Raises Questions About Patents for Secret Inventions. *GRUR International*. 2023. Vol. 72. Iss. 7. P. 665–669. DOI: <https://doi.org/10.1093/grurint/ikad042>
16. Oprysk L. Harmonisation with the EU Acquis amid the Resistance to Russian Aggression as a Catalyst of Ukrainian Copyright Recovery. *Ukraine's Thorny Path to the EU*. Palgrave Macmillan, 2024. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-69154-6_9
17. Richter H. (ed.) Competition and Intellectual Property Law in Ukraine. *MPI Studies on Intellectual Property and Competition Law*. Vol. 31. Springer, 2023. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-662-66101-7>
18. Taliashvili T., Shamatava I. Recent Evolution of Intellectual Property Enforcement in Georgia. *TalTech Journal of European Studies*. 2020. Vol. 10. No. 2. P. 42–56. DOI: <https://doi.org/10.1515/bjes-2020-0014>
19. European Commission. Guidance on certain aspects of Directive 2004/48/EC. COM(2017) 708 final. Brussels, 29.11.2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017DC0708>
20. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» від 16.06.2020 № 703-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 40. Ст. 330. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/703-20>

21. Mamunya O. Ukraine Against Counterfeits: Dialogue with the PTO, Customs, and Law Enforcement. *INTA News*. 16 October 2024. URL: <https://www.inta.org/news-and-press/inta-news/ukraine-outlines-steps-to-strengthen-anticounterfeiting-efforts-at-inta-policy-dialogue/>

22. Kudoyar O. Ukraine: Changes Concerning Customs Enforcement of IP Rights. *PETOŠEVIĆ Articles*. December 2019. URL: <https://www.petosevic.com/resources/news/2019/12/4231>

23. Центр моніторингу порушень прав ІВ УКРХОІБІ. The State of Intellectual Property Rights Enforcement in Ukraine in 2024: Analytical Report. Київ, 2025. URL: <https://nipo.gov.ua/en/analytical-report-2024-ipr-monitoring-center/>

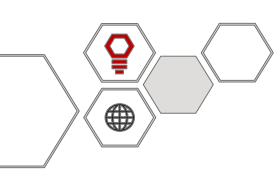
24. European Commission. Ukraine Report 2025 (Enlargement Package). Brussels, 4 November 2025. URL: <https://nipo.gov.ua/en/ukraine-report-2025-en/>

25. Office of the United States Trade Representative. 2025 Special 301 Report. Washington, DC, April 2025. URL: <https://ustr.gov/about/policy-offices/press-office/press-releases/2025/april/ustr-releases-2025-special-301-report-intellectual-property-protection-and-enforcement>

26. IP Protection in Ukraine during the Ongoing War. *PETOŠEVIĆ Articles*. April 2022. URL: <https://www.petosevic.com/resources/articles/2022/05/4622>

27. Patent Litigation 2026 — Ukraine: Trends and Developments. *Chambers and Partners Global Practice Guides*. 2026. URL: <https://practiceguides.chambers.com/practice-guides/patent-litigation-2026/ukraine/trends-and-developments/O24105>

28. Intellectual property protection in Ukraine during the war. *AIPPI News*. 2023. URL: <https://www.aippi.org/news/intellectual-property-protection-in-ukraine-during-the-war/>

29. UKPHOIBI. Як імплементуються санкції у сфері ІВ щодо Росії: офіційний аналіз. Київ, 6 серпня 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/en/sanctions-against-aggressor/>

30. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Official Journal of the European Union*. L 161. 29.5.2014. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:22014A0529(01))

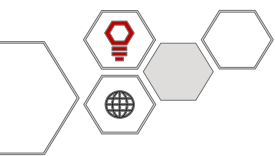
31. Regulation (EU) No 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights. *Official Journal of the European Union*. L 181. 29.6.2013. P. 15–34. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/608/oj/eng>

32. UKPHOIBI. Screening of the Ukrainian IP legislation alignment with the EU acquis: bilateral screening meeting on Chapter 7. Київ, December 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/en/eu-ua-bilateral-screening-meeting/>

33. European Commission. Ukraine 2024 Report (Enlargement Package). Brussels, 30 October 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52024SC0699>

34. EUIPO. European Commission and EUIPO collaborate to support intellectual property rights in Ukraine, Moldova and Georgia (EU4IP). Press release, December 2023. URL: <https://internationalipcooperation.eu/en/eu4ip>

35. WIPO. Report on Assistance and Support for Ukraine's Innovation and Creativity Sector and Intellectual Property System. Document A/65/7. Geneva, 2024. URL: https://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=632100

36. Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. *Official Journal of the European Union*. L 157. 30.4.2004. P. 45–86. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2004/48/oj/eng>

37. OECD. Peer Reviews of Competition Law and Policy: Ukraine 2025. Paris : OECD Publishing, 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-peer-reviews-of-competition-law-and-policy-ukraine-2025_218e6881-en/